

Ο βυζαντινός Πολύαυλος - Ύδραυλις

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Η ύδραυλις (ή ύδραυλος), το λεγόμενο όργανο του νερού, ήταν επινόηση και εφεύρεση του μηχανικού Κτησίβιου του Αλεξανδρέα. Κατασκευάστηκε στην Αλεξάνδρεια τον 3ο αιώνα π.Χ. και για τον τρόπο λειτουργίας και χρήσης του μας διασώζονται οι περιγραφές του Ήρωνα του Αλεξανδρέως και του Βιτρούβιου. Χαρακτηριστικό γνώρισμα του οργάνου αυτού ήταν το υδραυλικό σύστημα πάνω στο οποίο βασιζόταν για να λειτουργήσει, καθώς αυτό ήταν υπεύθυνο για την παραγωγή, κίνηση και ρύθμιση της πίεσης του αέρα, ο οποίος διοχετευόταν στους αυλούς διαμέσου μιας σειράς μοχλών.

Η Δομή του Οργάνου

Από τις μαρτυρίες που σώζονται γνωρίζουμε ότι η ύδραυλις ήταν στην ουσία μια μεγάλη σύριγγα σαν τεράστιος αυλός, είχε ήχο οξύ και αποτελούνταν από μια

σειρά καλαμωτών σωλήνων μέσα στους οποίους διοχετεύονταν αέρας. Οι σωλήνες διαβαθμίζονταν ανάλογα με το μήκος τους και στα στόμια των αυλών παρέχονταν αέρας, ενώ κάτω από αυτούς βρίσκονταν ο πνιγέας, που δεν ήταν άλλο από τον κοίλο πυθμένα μιας δεξαμενής νερού, που βρίσκονταν επίσης κάτω από τους αυλούς. Η χρήση του πνιγέα ήταν σημαντική καθώς από τη βάση, η οποία είχε οπές, έμπαινε νερό και από τους σωλήνες, οι οποίες βρίσκονταν στην κορυφή, αέρας. Ένας από τους σωλήνες λύγιζε κι επικοινωνούσε με ένα είδος αντλίας, την πυξίδα, η οποία εισήγαγε με δύναμη αέρα στον πνιγέα, ο οποίος, στη συνέχεια, κατέληγε σε μια στεγανή κοιλότητα πάνω από τη δεξαμενή. Οι αυλοί στο κατώτερο μέρος τους είχαν γλωσσοκόμους με διάτρητες γλωσσίδες, οι οποίες συνδέονταν με μοχλούς που τις πίεζαν προς τα μέσα. Έτσι ο αέρας μεταφέρονταν στον αυλό, και ιδού, μέσα από αυτήν την πολύπλοκη διαδικασία παράγονταν ήχος.

Η λειτουργία του οργάνου πάντως ήθελε παραπάνω από έναν άνθρωπο, κι έτσι κάποιος, συνήθως δούλος, παρήγαγε αέρα, ενώ ο εκτελεστής έπαιζε τη μελωδία του. Στην εξέλιξη της υδραύλεως, οι μοχλοί αντικαταστάθηκαν από κάτι ακόμα πιο εύχρηστο, από πλήκτρα. Έτσι, θεωρείται από τα πρώτα ηλεκτροφόρα πολυφωνικά όργανα της γνωστής ιστορίας. Η χρήση εδώ του ύδατος και του αέρα τα έκαναν εκπληκτικότερα μουσικά αποτελέσματα της ανθρώπινης

Η υδραυλις απέκτησε μια μεγάλη ιστορία και εξελίχθηκε πάρα πολύ, ίσως, όσο κανένα άλλο μουσικό όργανο. Κι αυτό γιατί από τις ημέρες εκείνες μέχρι σήμερα, το όργανο αυτό πέρασε από τα χέρια πολλών τεχνικών, μουσικών, κατασκευαστών που του πρόσθεσαν πάρα πολλά εξαρτήματα και βελτίωσαν όλο του το χαρακτήρα, είτε τεχνικά, είτε μουσικά.

Από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, η υδραυλική πίεση, που εξασφάλιζε την παροχή αέρα στο όργανο, αντικαταστάθηκε από φουσερά. Το πότε ακριβώς έγινε αυτή η μετατροπή δεν είναι γνωστό, αλλά φαίνεται ότι εξυπηρέτησε πάρα πολύ στην παροχή του αέρα και γι' αυτό η υδραυλική πίεση εγκαταλείφθηκε πλέον οριστικά. Από τότε, πλήθος μηχανισμών έκαναν την εμφάνισή τους και σε άλλα σημεία στο όργανο, όπως είναι η βελτίωση των πλήκτρων, η προσθήκη

περισσότερων αυλών, η προσθήκη πληκτρολογίων, ποδοπλήκτρων και γενικώς υπήρχε πάντα η τάση της αύξησης του όγκου του, φτάνοντας πια, στο μεγάλο όργανο που γνωρίζουμε στις μέρες μας.

Δημοφιλέστατο όργανο, εξαπλώθηκε ταχύτατα στον ελληνιστικό και κατόπιν στον ρωμαϊκό κόσμο και έγινε το αγαπημένο όργανο των αυτοκρατόρων.

Κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες και μετά τις επιδρομές των βαρβάρων στην Ευρώπη, το όργανο εξαφανίζεται από την δυτική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία αλλά επιζεί στο Βυζάντιο. Ο Κωνσταντίνος ο Πορφυρογέννητος το ενέταξε στο πρωτόκολλο της Αυλής και παιζόταν στο παλάτι και στον Ιππόδρομο.

Από διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα που υπάρχουν ή εικονογραφίες της Βυζαντινής περιόδου, γνωρίζουμε ότι το όργανο αυτό παιζόταν σε γιορτές και τελετές. Στους πρωτοβυζαντινούς αλλά και στους μετέπειτα χρόνους, το εκκλησιαστικό όργανο είχε κοσμική χρήση, δηλαδή χρησιμοποιήθηκε στις μεγάλες κοσμικές τελετές, τις δοκιμασίες των αγωνισμάτων και αλλού, αλλά όχι στην λατρεία. Γενικά, αυτή η περίοδος χαρακτηρίζεται από μία δυαδική μουσική νοοτροπία. Η μουσική χωρίστηκε σε λόγια (θρησκευτική) και σε λαϊκή (η θυμελική μουσική των λαϊκών στρωμάτων), και η μουσική της λατρείας παράμεινε χωρίς μουσικά όργανα στην προσπάθεια να εξοβελιστεί η νοοτροπία της αρχαίας θρησκείας, αλλά και να ομογενοποιηθεί όλη η πολυμορφία των εντελώς διαφορετικών πολιτισμών που είχαν εκχριστιανιστεί μέσα στο λατρευτικό και δογματικό της πλαίσιο. Η δε βυζαντινή αυλή, όμως, ακολούθησε μια τρίτη οδό, αυτή της μεγαλοπρέπειας, που ταίριαζε σε μια αναδυόμενη αυτοκρατορία.

Ο βυζαντινός πλέον πολύαυλος μπορεί να μην βρήκε θέση στη λατρεία και τις θρησκευτικές τελετές, αλλά βρήκε περίλαμπρη θέση στο τυπικό, το πρωτόκολλο των τελετών του παλατιού, των οποίων αποτελούσε, μέχρι τον 8ο αι. και ίσως και περισσότερο, αναπόσπαστο κομμάτι.

Η βυζαντινή αυλή, οι τελετάρχες και οι αυλικοί της, ανύψωσαν τον πολύαυλο, αυτό το όργανο που κάποτε εμπνεύστηκε ο εφευρετικός Αλεξανδρινός Κτησίβιος, σε αυτοκρατορικό σύμβολο. Τόσο σπουδαίας σημασίας ήταν η χρήση του και η εμφάνισή του στα σαλόνια του παλατιού, που πολλές ήταν φτιαγμένο από χρυσό. Αυτό εξυπηρετούσε στον εντυπωσιασμό των ξένων πρεσβευτών, μέσα στα πλαίσια της αξεπέραστης βυζαντινής διπλωματίας έτσι ώστε να εισπράττουν το μήνυμα του πόσο ισχυρή και ατρόμητη ήταν η Αυτοκρατορία.

Στο Παλάτιο υπήρχαν εγκατεστημένα τέσσερα τέτοια όργανα, δύο χρυσά για την αυτοκρατορική οικογένεια και δύο ασημένια για τους δύο δήμους της Κωνσταντινούπολης, τους Γαλάζιους και τους Πράσινους. Το όργανο αυτό επίσης χρησιμοποιόταν κατά κόρον στον Ιππόδρομο σε διάφορες τελετές και γιορτές. Το μέγεθος του οργάνου αυτού δεν έχει καμμία σχέση με αυτό που εμείς γνωρίζουμε σήμερα και πολύ πιθανόν ούτε καν και με τον ήχο που ξέρουμε σήμερα. Ήταν αρκετά πιο μικρό σε διαστάσεις αλλά εκείνο που είναι πολύ πιθανό, είναι ότι

λειτουργούσε με φουσερό και όχι με υδραυλική αντλία. Εκείνο που ίσως προξενήσει εντύπωση, είναι το γεγονός ότι το όργανο αυτό χρησιμοποιήθηκε και σε Αραβικές χώρες όταν ήδη είχε εφαρμοστεί σε αυτό η παροχή αέρα με φουσερό.

Αξιομνημόνευτο είναι το περιστατικό της αποστολής ενός εκκλησιαστικού οργάνου ως δώρο το 757 μ.Χ. από το βυζαντινό αυτοκράτορα Κωνσταντίνο τον Κοπρώνυμο στον αυτοκράτορα των Φράγκων Πιπίνο τον Βραχύ, πατέρα του Καρλομάγνου. Πιο καθοριστικής, όμως, σημασίας ήταν η απόφαση του Μιχαήλ του Α΄, να δωρίσει έναν βυζαντινό πολύαυλο, περίπου το 812, στο Μέγα Κάρολο, το γνωστό σε όλους μας Καρλομάγνο και γιο του προαναφερθέντος Πιπίνου. Αργότερα, γύρω στη 822 μ.Χ., αφού η ένταση και η χρήση του εντυπωσίασε τις δυτικές αυλές ο Λουδοβίκος ο Ευσεβής το εισήγαγε στους ιερούς ναούς των Καθολικών.

Πηγή: vizantinaistorika.blogspot.gr